

DE PUNTJES OP DE

VAN HET PRACT
HUMAN

SCH
SME

NOVEMBER 1957

Orgaan van de
CENTRALE COMMISSIE
PRACTISCH HUMANISME

SECRETARIAAT:

MAURITSSTRAAT 64

UTRECHT

TELEFOON 22870

DE PARTIES OF THE

RECORD OF THE

RECORD OF THE

RECORD

RECORD OF THE

RECORD OF THE

RECORD OF THE

RECORD OF THE

RECORD OF THE

RECORD OF THE

RECORD OF THE

GEWOONTE EN TRADITIE.

door prof.dr. F.J.J. Buytendijk. X)

Deze radiotoespraak is typisch christelijk (katholiek) van inhoud; maar de strekking heeft ook voor ons betekenis. Spr. zet voorop, "dat onze tijd de traditie zonder meer gelijkstelt met gewoonte, en wel met een historische, zinloze gewoonte. Volgens de publieke opinie mag men dan ook aan de vormen der traditie rustig vasthouden, als iemand daar plezier in heeft, maar men moet zich er voor hoeden andere mensen daartoe te verplichten. In ieder geval mogen tradities de vooruitgang niet tegenhouden. Zij mogen dan al interessant zijn en soms een aardig beeld van het verleden geven, maar men is bang voor hun orde, die met vrijheid en democratie in strijd is."

"Maar er zij met nadruk op gewezen, dat - hoe de sociaal-politieke ontwikkeling van onze maatschappij ook moge zijn - een menselijke gemeenschap niet geleefd en beleefd, niet bevorderd en in stand gehouden kan worden alleen door meningen, opvattingen, doelmatige ordeningen en een reeks van gewoonten."

"De vroegere eenvoudige gemeenschappen van Europa vertoonden het grondschemata van familiale structuur. Voor iedere jonge mens was het daarom gemakkelijk om uit het waardensysteem en de betrekkingen van het gezin over te stappen in die van het arbeidsmilieu....De gewoonten veranderden, toen zoals altijd, al naar gelang van de omstandigheden..... De tradities werden onnadenkend beleefd als de uitdrukking van gemeenschappelijke waarden....."

"Dit nu is veranderd.... De actieradius van ieder individu is zo groot geworden dat overzicht en inzicht ontbreken. Men zou bijna kunnen zeggen, dat de mens van de twintigste eeuw alleen nog maar zeker is van zijn twijfel en onzekerheid."

Spr. vraagt zich af, wat nu de functie van gewoonte en traditie is in onze samenleving.

"Gewoonten en traditie hebben iets gemeen: herhaling. Zij heeft echter voor ieder van beide een andere betekenis, want gewoonte ontspringt aan het leven der natuur, de traditie echter aan het leven van de geest."

"De herhaling in het door de geest bepaalde zijn bedoelt uitsluitend de tegenwoordige stelling van dit zijn." (Spr. wil hiermede zeggen, dat de traditionele handeling beoogt een duurzame waarde in het heden op te roepen).

X) Voor Radio Bremen werd onder bovenstaande titel door prof. Buytendijk een rede gehouden, waarvan de vertaling in het septembernummer van Dux verscheen. Verbondsvoorzitter Van Praag maakte voor onze lezers bovenstaand uittreksel.

Een goed voorbeeld van traditie vormen volgens spr. de feestdagen. Dat zijn niet zo maar rustdagen, doch veeleer dagen waarop een duurzame waarde "gevierd" wordt.

"Het leven - en wel: het geestelijk leven van de gemeenschap - kan zich tegenover de wegvloeiende tijd slechts handhaven doordat het voortschrijdt van feest tot feest."

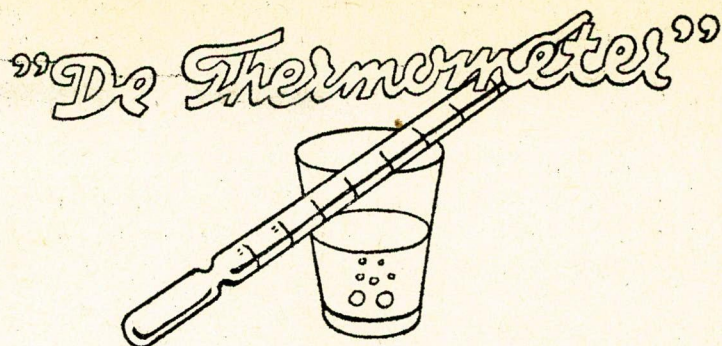
Wanneer "wij" (zegt spr.) de zondag vieren, "dan rijst de vraag, wat de zondag dan eigenlijk moet overleveren, doorgeven en terugbrengen, opdat hij zijn volle zin kan vervullen."

"Het is de geest van de oorsprong die het hart van de mens beweegt, wanneer hij bemint. De oertraditie van onze gemeenschap is de liefde."

Zij wordt, aldus spr., gevierd aan het altaar der kerk en aan het huisaltaar.

"Hoe gemakkelijk worden de levende traditionele gebruiken van het gezin tot dode gewoonten zonder inhoud..... En toch moet met nadruk gezegd worden, dat gewoonten de sluimerende zaden der traditie kunnen zijn, die, wanneer zij in de donkere aarde van het menselijke lijden zijn neergelegd, tot nieuw leven gewekt en vruchtbaar worden."

"Het oude Indiaanse opperhoofd heeft gelijk: God gaf aan ieder volk een lemen drinkschaal. Deze is broos - en zo heeft God het gewild. In de geschiedenis zijn veel waardevolle schalen gebroken, en daarmee gingen uiterlijke levensvormen en traditionele gebruiken en voorstellingen verloren. De stukken van de schaal kunnen niet gelijmd worden. Dat leert ons de geschiedenis van onze tijd. Maar wij hebben uit Gods hand een nieuwe schaal ontvangen, niet een lemen en broze, maar een in het vuur van de liefde, het lijden en het offer gesmede drinkschaal, die de tijd kan overleven. Zij heet: wij. Zij stelt niet slechts de overlevering van een volk tegenwoordig, maar de geestelijke traditie der ganse mensheid. In de geschiedenis der mensheid werden vele tradities tot gewoonten, en men noemde vele gewoonten tradities, waarvan men de beperkte waarde dient te erkennen. In de beslissingen van onze tijd geloven wij echter aan de absolute waarde van de traditie der liefde, die zich uitdrukt in het wij en die iedere gewoonte respecteert, maar niettemin de beperktheid daarvan erkent en haar zo nodig overwint."

VERSLAG ZIEKENBEZOEKERS(STERS)-CONFERENTIE OP 29 OKTOBER 1957.

IN HET ERASMUSHUIS TE UTRECHT.

Om half elf kon d'Angremond 35 bezoekers(sters) uit 19 gemeenschappen welkom heten. Onze vertegenwoordigsters uit Arnhem en Leeuwarden, die toegezegd hadden te komen, waren jammer genoeg door ziekte verhinderd, evenals Zaandam. Mevrouw S.C. Sickenga die zich bemoeit met het sanatorium-werk, was eveneens aanwezig. De conferentie stond onder leiding van d'Angremond en Mevr. Treurniet-Wiersma en we mogen vaststellen dat deze besprekingen aan een grote behoefte hebben voldaan. Wij kwamen tijd te kort, zodat het noodzakelijk zal zijn om in het voorjaar een tweede centrale conferentie te houden. Men was zeer verheugd dat we in ons eigen huis mochten vergaderen en ieder was enthousiast over het Erasmushuis en de gehele verzorging, die we die dag ondervonden.

Acht jaar geleden werd eveneens in Utrecht onder leiding van Lips, Mevr. van Gorkum en Mevr. Heroma een eerste landelijke conferentie gehouden over dit werk en onder deze bezoeksters waren er verschillenden die er toen ook bij waren.

In 1956 vonden drie gewestelijke ziekenbezoek-conferenties plaats en als we nu de verslagen bekijken, zien we betrekkelijk weinig vooruitgang vooral in de mogelijkheden voor het ziekenbezoek in inrichtingen. Des te verheugender is het dat onze mensen het niet opgeven, zich voorlopig beperken tot de eigen kleine kring en in verschillende gemeenschappen belangrijk werk doen voor de binding van eigen leden. O.i. moet de intense bemoeiing met onze eigen leden ook centraal blijven staan en op deze manier zal het ook mogelijk zijn om bij de uitbreiding van ons werk over voldoende en verantwoorde helpers(sters) te kunnen beschikken.

In de gemeenschappen Hengelo en Zutphen krijgen onze bezoeksters alle namen op van de buitenkerkelijke patiënten - in beide plaatsen doen twee dames het werk. In Hengelo hebben we tevens de gelegenheid, dankzij de medewerking van de directeur, om één keer in de drie maanden een lezing te mogen houden in het ziekenhuis, waar de lopende patiënten bij kunnen zijn en liggende zieken haar via de huisradio kunnen volgen.

In Utrecht ontvangen onze ziekenbezoeksters van de administratie van het Stads- en Academisch Ziekenhuis de namen van de buitenkerkelijke patiënten, terwijl in het Diaconessenhuis en Ooglijdersgasthuis de patiënten bezocht mogen worden buiten de bezoektijd, indien dezen er zelf om vragen. Utrecht telt 6 ziekenbezoeksters.

In Den Haag krijgen we ook in het Ziekenhuis De Volharding alle namen van de buitenkerkelijke patiënten, terwijl in de andere ziekenhuizen dit voor elke patiënt aangevraagd moet worden. Misschien komen er meer mogelijkheden in het Bronovo-ziekenhuis; om over voldoende bezoeksters in dat geval te

kunnen beschikken, zal samengewerkt worden met onze bezoeksters uit Voorburg-Rijswijk, die tot hun spijt te weinig werk hebben.

In Arnhem wordt bij de opname nog steeds gevraagd, indien een patiënt(e) buitenkerkelijk is, of men bezoek wenst van het H.V.

In Leeuwarden wordt bij opname in het Diaconessenhuis, indien men opgeeft geen godsdienst te hebben, gevraagd of men bezoek wenst van het H.V. Aan één ziekenbezoeker en één ziekenbezoekster is het nu toegestaan om deze patiënten na het bezoekuur te bezoeken zo vaak men dit nodig vindt. Deze regeling lijkt mij persoonlijk de meest wenselijke, indien het zo gesmeerd loopt als in Leeuwarden. Men zou daar niet anders wensen.

In alle andere gemeenschappen waar ziekenbezoeksters(ers) zijn, moet men genoeg nemen met de enkele zieken, die om ons vragen of eigen leden, waarvan men weet, dat ze ergens verpleegd worden. Dit vindt plaats in: Zwolle, Rotterdam, Beverwijk, Doetinchem, Amsterdam, Enschede, Emmen, Zaandam, Velsen, Deventer, Apeldoorn, Haarlem, Voorburg, Groningen en Leeuwarden. In Dordrecht en Vlaardingen hoopt men spoedig te kunnen starten. In Assen en Amersfoort is men nog erg ontevreden omdat er óf niets óf weinig gebeurt.

Naast dit speciale ziekenhuisbezoek worden ook enkele bejaardentehuizen bezocht en patiënten in verschillende sanatoria.

Maar ook de eigen leden worden in verschillende gemeenschappen niet vergeten. Uit de vele cursussen over ons praktisch werk is meestal een werkgroep voortgekomen die beschikbaar is voor al dit soort werk. De leiding berust vaak bij de plaatselijk geestelijk raadsman of -vrouw en deze groep komt op gezette tijden bij elkaar om nieuw werk te bespreken, ervaringen uit te wisselen enz. Vooral waar veel ziekenbezoek mogelijk is, zijn werkbespreekingen buitengewoon vruchtbaar.

In de gemeenschap Apeldoorn vinden we in het verslag vermeld:

"Wat het werk onder de bejaarden betreft, kan ik U mededelen dat we een lijst hebben aangelegd van de verjaardagen van leden boven 70 jaar. Op zijn minst ontvangen ze op die dag een felicitatie. Of ze worden bezocht, óf dat ze een aardigheidje ontvangen, hangt geheel af van de omstandigheden. Sommigen zijn nog zo vitaal en geheel in vriendenkring opgenomen, dat een bezoek min of meer overbodig is; anderen daarentegen die wat vereenzaamd zijn, stellen het zeer op prijs.

Er is in Beekbergen ook een sanatorium, waar gedurende lange tijd een lid werd verpleegd. Onze geestelijk raadsman had meermalen een ernstig gesprek met de directeur om toegang te krijgen tot andere buitenkerkelijke patiënten die er lagen, maar zonder succes. De directeur zorgde zelf wel voor de geestelijke leiding (!)."

In Amsterdam en Den Haag worden onze zieke, bejaarde en eenzame leden tegen de kerstdagen verrast met een feestelijk geschenkje enz.

Naast een algemeen overzicht van het werk in de verschillende gemeenschappen, hebben ziekenbezoeksters veel verteld over hun ervaringen en er had voortdurend een levendige gedachtenwisseling plaats over de vele problemen, die bij dit werk naar voren komen. Enkelenv vertelden op welke manier ze hun eerste volkomen vreemde patiënt benaderden en naast zeer geslaagde bezoeken, vertelde men soms ook eerlijk welke fouten men had gemaakt.

Verschillende problemen die we nog graag dieper hadden willen bespreken, konden niet meer aan de orde komen. Maar we hadden allen het gevoel die dag hard gewerkt te hebben. Van de 35 deelnemers waren de vrouwen - 30 - in de meerderheid - maar ze hadden wat te vertellen! Zoveel en zo belangrijk, zo vlot en zakelijk, dat de mannen zeer wijs gezwegen hebben. Maar we waren toch blij dat ze er waren en we hopen, dat ook het mannelijk element bij dit werk zeker niet zal ontbreken.

A. Treurniet-Wiersma.

GEESTELIJKE VERZORGING VAN MILITAIREN.

Ik had deze keer gaarne een uittreksel gegeven uit enkele artikelen uit het Katholieke blad voor Militairen G3. Daar ik echter het tweede artikel nog niet in mijn bezit heb moet dat wachten tot een volgende keer.

Ik mag nog even terugkomen op mijn artikel van de vorige keer. Het is mogelijk dat daar nog reacties op komen maar tot op dit ogenblik heb ik ze niet gehad. Dat is toch wel jammer. Ik heb de vorige keer getracht om een beschouwing te leveren van principiële aard. Het lijkt me zo nuttig dat juist over deze zaken een gesprek ontstaat omdat ik er lang niet zeker van ben dat er ten dien aanzien eenstemmigheid heerst in onze kringen. Mag ik dus nog eens een beroep doen op de lezers om mijn vorige artikel kritisch te lezen en er, zo mogelijk, op te reageren?

Deze keer dan eerst enkele gegevens over het Humanistisch Thuisfront die wellicht ook voor anderen interessant zijn. In 1952 gaf de minister van Oorlog ons toestemming om een z.g. militair vormingscentrum te openen. In zo'n centrum worden driedaagse bijeenkomsten belegd voor militairen die daarvoor uitzonderingsverlof kunnen bekomen. Van Katholieke zijde is er het vormingscentrum Waalheuvel te Ubbergen(Nijmegen), van Protestantse zijde Beukbergen te Huis ter Heide. In 1952 hebben wij dus ons centrum geopend in "De Ark" te Nunspeet.

Er was ons echter een belangrijke restrictie opgelegd door de minister. We zouden n.l. slechts 12 bijeenkomsten per jaar mogen houden met ieder 30 deelnemers zodat we maximaal 360 militairen per jaar mochten ontvangen. Dit in tegenstelling tot Waalheuvel en Beukbergen die een onbeperkt aantal mochten ontvangen wat in de praktijk neerkwam op 5000 militairen per jaar. Op deze basis hebben wij thans dus vijf jaren gewerkt en het is bijzonder verheugend te kunnen mededelen dat de minister ons dit jaar heeft bericht dat wij onze capaciteit mogen uitbreiden tot een ontvangst van maximaal 3000 militairen per jaar. Ongetwijfeld mogen we dit zien als een nadrukkelijke erkenning van de betekenis van ons werk. Het spreekt dus vanzelf dat over deze mededeling van de minister in ons Thuisfront vreugde heerst.

Vreugde echter die, zoals zo vaak in het leven, niet geheel zonder zorgen is. Het zal n.l. niet zo'n eenvoudige taak zijn om te groeien tot een deelname van 3000 militairen per jaar.

Wie zich daarover verbaast moge bedenken dat onze wervingskracht aanzienlijk kleiner is dan die van de Katholieken en de Protestanten. Er blijft n.l. één zeer belangrijk verschil tussen de Katholieke en de Protestantse geestelijke verzorging enerzijds en de Humanistische anderzijds gelegen in het feit dat de Katholieken en Protestanten hun geestelijke verzorgers (aalmoezeniers en veldpredikers) in iedere kazerne hebben die daar in hun wekelijks lessen geestelijke verzorging een veelvuldig mondeling contact hebben met de militairen. Van dit contact zijn wij geheel verstoken

tot op dit ogenblik, hetgeen betekent dat wij ons werk moeten verrichten langs de weg van de schriftelijke bekendmaking. Tot dit doel hebben wij, met goedkeuring van de minister affiches en folders gestuurd naar alle kazernes en in de meeste kazernes zijn deze terechtgekomen op de publicatieborden en op de leestafels. Men begrijpe echter dat dit geenszins opweegt tegen een regelmatig mondeling contact.

Daar komt nog bij dat we door dit ontbreken van contact in de kazernes weinig of geen rekening kunnen houden met belangen van bepaalde kazernes, zodat het nogal eens voorkomt dat de zich aanmeldende militairen geen toestemming krijgen van hun commandant op grond van dienstbelang.

Dit alles plaatst ons voor moeilijkheden zodat het inderdaad niet eenvoudig zal zijn om de ons toegestane capaciteit uit te buiten. Ik kan echter thans reeds mededelen dat op grond van onze (papieren) actie er een belangrijk vergrote belangstelling van de zijde van de militairen is ontstaan voor ons vormingscentrum en dat wij op grond daarvan in 1957 ongeveer 25 bijeenkomsten zullen houden in plaats van de vroegere 12 en dat wij dat aantal in 1958 hopen uit te breiden tot ongeveer 50.

Misschien kunnen de geestelijke verzorgers van het Humanistisch Verbond ons ten deze enige hulp verlenen door ook in de kringen waarin zij werken de aandacht te vestigen op ons vormingscentrum. Hoe groter onze bekendheid is hoe groter ons aantal deelnemers.

Een andere vraag is: wat gebeurt er nu eigenlijk in zo'n vormingscentrum?

Het kortste antwoord op deze vraag is: geestelijke verzorging in collectieve en individuele vorm.

Wat de individuele verzorging betreft onderscheidt ons werk zich waarschijnlijk niet van de andere vormen van Humanistische geestelijke verzorging. Jongelui die ons vormingscentrum bezoeken wenden zich vaak met hun individuele problemen tot mij en dan heeft er dus een gesprek plaats onder vier ogen. Het komt nogal eens voor dat militairen die op "De Ark" zijn geweest zich pas later met één of ander probleem tot mij wenden. Ik probeer hen dan op te zoeken en ook dan ontstaat dus een gesprek.

Ditmaal wilde ik liever nog iets zeggen over de z.g. collectieve geestelijke verzorging. In mijn artikel van de vorige keer heeft men kunnen lezen van welke principiële instelling we uitgaan bij dit werk. De kunst is nu om een praktische vorm te vinden die zich verdraagt met deze instelling.

Om dit te bereiken gaan we in ons vormingscentrum (in tegenstelling tot Waalheuvel en Beukbergen) niet uit van inleidingen. Immers inleidingen betekenen altijd dat de leiding van te voren voor een groot deel bepaalt waarover het gesprek zal gaan. Dit lijkt me onjuist voor werkelijke geestelijke verzorging. Daarbij behoren de deelnemers hun problematiek in de allereerste plaats naar voren te brengen. Er is een duidelijk onderscheid tussen geestelijke verzorging en algemene ontwikkeling. Bij het laatste is het zeer wel mogelijk dat de leiding een "leerplan" ontwerpt waarbij dan natuurlijk rekening kan worden gehouden met de veronderstelde belangstelling van de a.s. deelnemers. Bij geestelijke verzorging gaat het niet om het bijbrengen van kennis maar om het verwerven van meer inzicht in eigen levensproblematiek. Soms is daar kennis voor nodig maar die blijft toch altijd secundair.

Wij beginnen dus altijd tijdens de eerste zitting met aan de deelnemers te vragen waarover ze willen praten. Dit leidt soms wel eens tot enige verlegenheid onder de deelnemers omdat ze daarop niet hadden gerekend. Dit is echter te overwinnen door de deelnemers de gelegenheid te geven om in kleine groepjes allereerst over dit punt met elkaar te beraadslagen. Zo begint dan ook praktisch iedere bijeenkomst in De Ark met een onderlinge beraadslaging van de deelnemers over de vraag: Waar willen we het eigenlijk over hebben? Dit dwingt hen dus tot de beantwoording van de allereerste vraag die bij de geestelijke verzorging gesteld dient te worden, niet door de leider maar door de deelnemers: wat zijn mijn problemen?

Na verloop van enige tijd komen dan de kleine groepjes weer in plenaire zitting, waarbij dan mededeling wordt gedaan van de door de groepjes voorgestelde onderwerpen. Deze worden als regel door de grote groep aangevaard en in volgorde van behandeling geplaatst. Tot op dat ogenblik heeft de leiding nog niets anders gedaan dan aanwezig te zijn ondanks het feit dat er m.i. op dit ogenblik reeds een belangrijk stuk geestelijke verzorging is geschied n.l. de bewustwording van een collectiviteit op de in die collectiviteit levende problematiek.

Dit is dus de start van de geestelijke verzorging in de bijeenkomsten in De Ark; ik wil graag een volgende keer verder gaan met de bespreking van deze gang van zaken.

Ondertussen ontvang ik graag enig teken van de kant van de lezers van het al of niet geïnteresseerd zijn in het in deze rubriek behandelde.

H.J.J. Lips.

Correspondentie :
Madoerastraat 15
Amersfoort.

A F S C H E I D.

Omstreeks 1 juli 1957 heeft de buitenkerkelijke geestelijke verzorging in de strafgestichten van het Ministerie van Justitie een ernstig verlies geleden door het vertrek van drie geestelijke raadslieden.

In verband met zijn benoeming tot administrateur van het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond verliet de Heer J. van den Ban Amsterdam en dus ook zijn werk in het huis van bewaring aan de Amstelveenseweg.

Tegelijkertijd ging het ontslag in van de Heer F. van den Berkhof, die van de oprichting van het Humanistisch Verbond af zich met zijn volle persoonlijkheid heeft gegeven aan het vele werk dat op het Centraal Bureau werd verricht en die de laatste jaren tevens geestelijk raadsman was in het huis van bewaring I te Utrecht. Hij heeft een andere functie aanvaard buiten Utrecht.

De opvolgers van deze raadslieden zijn reeds in functie. In zoverre betekent hun vertrek geen onherstelbaar verlies. Een groot verlies blijft hun vertrek desalniettemin. Op respect afdwingende wijze hebben zij hun werk verricht. Een woord van hartelijke dank voor de grote offers in tijd en voor de waardevolle steun aan hun cliënten verleend is zeker op zijn plaats.

Veel succes in de nieuwe werkring.

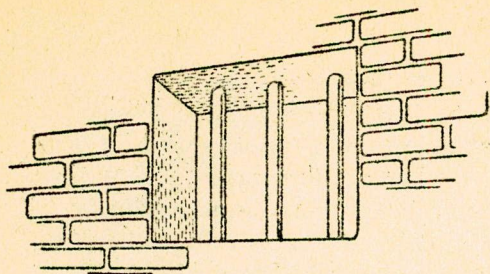
In de derde plaats vertrok uit het corps van geestelijke raadslieden de Heer J. Craamer uit Heiloo, die enkele jaren geestelijk raadsman was in het huis van bewaring in Alkmaar. De Heer Craamer, die voor en in de wereldoorlog vele jaren op zee heeft doorgebracht, neemt opnieuw het commando over een schip op zich. Zijn liefde voor de zee was bekend, maar niet minder duidelijk is in de afgelopen tijd zijn warme belangstelling voor de gedetineerde aan het licht getreden. Ook aan hem grote dank en de beste wensen. Zijn opvolger staat gereed zijn werk over te nemen.

Van twee andere raadslieden, die hun krachten hebben gewijd aan de gedetineerden, moeten we thans eveneens afscheid nemen.

In verband met huiselijke omstandigheden moet de Heer A. Overzee uit Wassenaar het werk in de strafgevangenis te Scheveningen vaarwel zeggen. Dat is jammer, in de eerste plaats vanwege de verdrietelijkheden thuis, maar daarnaast omdat de Heer Overzee een goed raadsman bleek te zijn, gewaardeerd door zijn cliënten en de directie van het gesticht. Wij danken hem hartelijk voor hetgeen hij voor zijn mensen heeft gedaan en wij hopen, dat de omstandigheden thuis, ondanks de sombere vooruitzichten, spoedig beter zullen worden.

In Amsterdam heeft ontslag gevraagd de Heer J.J.G. Vriese. Ook hij was daartoe door omstandigheden gedwongen. De Heer Vriese behoort in de groep van raadslieden voor gedetineerden tot de oude garde. In maart 1955 ontmoette hij in het huis van bewaring aan de Ooster Handelskade in Amsterdam zijn eerste cliënten en wanneer hij per 1 november 1957 zijn werk verlaat kan hij zeggen, dat hij met 90 gedetineerden contact heeft gehad. De Heer Vriese is een merkwaardige figuur. Nuchter, gelijk dat een Hollander betaamt, maar daarnaast vrolijk, gul en vol humor. Wat dat laatste betreft is hij een Amsterdammer in hart en nieren. De Heer Vriese heeft niet alleen veel betekend voor zijn cliënten, hij is bovendien in staat geweest zich in de staf van de inrichting van een zeer gewaardeerde plaats te verzekeren. Hartelijk dank voor het ongelofelijke vele werk dat hij heeft verzet en voor de voortreffelijke wijze, waarop hij dat heeft gedaan.

De Heer Overzee wordt opgevolgd door de Heer A.P. Bosdijk uit Voorburg en de Heer Vriese door de Heer E. Schabracq uit Amsterdam. Deze nieuwe medewerkers hartelijk welkom.

VAN ACHTER DE TRALIES

DE VRIJHEID VAN DE GEVANGENE, II

door J.R.M. van Ratingen.

In vroegere tijden was de gevangenisstraf over het algemeen een uitzondering. Doodstraf, verbanning, galei-straf en marteling waren de gewone straffen; verblijf in een gevangenis werd alleen in bepaalde gevallen opgelegd. Soms werd er wreed en willekeurig gestraft zonder vaste normen en zonder dat men zich in de persoon van de dader verdiepte. Eerst omstreeks de achttiende eeuw werden de straffen onder invloed van allerlei factoren, o.a. de ontwikkeling van de democratische gedachte, meer humaan en werd gevangenisstraf langzamerhand de meest gebruikte methode. Het principe van vergelding en afschrikking was in vroegere tijden - en het is dat voor een deel nog - de basis van elke straftoediening. De misdaad moet worden vergolden en de dader en het volk moeten worden afgeschrikt door zware straffen en strenge behandeling in de gevangnissen. Tegelijk moet de bestraffing van de misdadiger dienen als bescherming van de maatschappij tegen verdere wandaden.

In tegenstelling tot deze opvatting won de laatste tijd de mening veld, dat straf óók - en volgens sommigen alléén - moet dienen tot verbetering en opvoeding van de misdadiger. Deze opvatting vindt steeds meer ingang bij de tegenwoordige strafrechts-theoretici. Uiteraard is het hier niet de plaats de waarde van deze theorieën te beoordelen en hun invloed op de huidige strafvoltrekking nauwkeurig te bepalen. Voor ons betoog is het voldoende te constateren, dat tegenwoordig de gevangenisstraf ook zoveel mogelijk is gericht op de verbetering en de verdere opvoeding van de gevangene.

Het zo juist genoemde verschijnsel van het steeds meer op de achtergrond raken van de vergeldings- en afschrikkingsidee heeft talrijke vernieuwingen in het gevangenisstelsel gebracht. De afschuwelijke toestanden in de gevangnissen, die nog in de negentiende eeuw bestonden (men leze b.v. Dickens' "Pickwick Papers") werden langzamerhand steeds meer veranderd. Men heeft de celstraf ingevoerd, omdat men meende dat absoluut eenzame opsluiting de beste wijze was om de gevangene tot inkeer te brengen en hem te verbeteren. Op andere plaatsen moeten de gevangenen zwiingend in gemeenschap werken. Arbeid is verplicht gesteld. Het regiem is humaner geworden (hoewel de individuele gevangenisambtenaar er nog wel eens oude opvattingen op nahoudt) en over het algemeen is de idee, dat de mens in de gevangenis beter moet worden en niet slechter, steeds meer verbreid. Toch weet de insider, dat de gevangene - ondanks alle prijszwaardige verbeteringen en hervormingen, die ook in ons land de laatste jaren zijn ingevoerd - niet wordt verbeterd door zijn verblijf in de gevangenis. SHAW's bittere essay over het gevangeniswezen, dat hij schreef na de eerste wereldoorlog en dat begint met de scherpe veroordeling: "Imprisonment as it exists to-day is a worse crime than any of those commit-

ted by its victims" (gevangenschap zoals ze vandaag bestaat is een erger misdaad dan welke ook door haar slachtoffers gepleegd) heeft ook voor onze tijd zijn waarde nog niet verloren. Bij tallozen is immers nog altijd de eerste gevangenisstraf tevens een aanloop voor hun verdere misdadigerscarrière. Voor velen is de gevangenis niet meer dan een soort doorgangshuis; het gewone leven wordt even afgebroken en na terugkeer in de maatschappij weer voortgezet op het punt, waar het werd afgebroken. Veel bekeringen en verbeteringen in de gevangenis blijken dikwijls hun betekenis te verliezen, wanneer de gevangenschap wordt beëindigd.

Zo zou men nog meer punten kunnen noemen. Dit alles doet wel eens de vraag rijzen: Is het geen bijgeloof, dat beroving van de vrijheid de mens geschikt kan maken voor diezelfde vrijheid? Kan vrijheidsberoving ooit de mens, die misbruik heeft gemaakt van zijn vrijheid, verbeteren?

Met het zoeken naar een antwoord op deze vraag keren wij terug naar ons onderzoek van de vrijheid van de gevangene.

Een mens verbeteren betekent hem die hoogste vorm van vrijheid, de zedelijke vrijheid, doen ervaren en hem juist dáárdoor te leren de vrijheid van de inval en van de willekeur in te perken.

Zoals wij hierboven reeds zagen, is het essentiële van de morele vrijheid het vrijwillig aanvaarden van de verplichting, die de situatie ons oplegt. Inplaats van eigen willekeur te volgen, gehoorzaamt de mens uit vrije wil. Hij aanvaardt de situatie en de verantwoordelijkheid, die deze hem oplegt, en overschrijdt aldus het bepaald zijn door deze situatie.

Is de gevangene, evenals de mens in de vrije maatschappij, in staat deze hoogste vorm van vrijheid te realiseren, aangenomen dat hij een volwaardig mens is en dus niet gestoord is in zijn "kunnen-willen" en "willen-kunnen"?

Men leze de vele autobiografieën van gevangenen, b.v. Dostojewski's "Aus einem Totenhouse", men spreke met de gevangenen over hun leven en men zal bemerken, hoe de meesten van hen dit leven ondergaan als iets vreemds en zinloos, als een dood-zijn, terwijl men leeft. "Ein jeder fühlt, dass er bei sich nicht zu Hause ist, sondern gleichsam auf Besuch, zegt Dostojewski. Men voelt zich een automaat, die af en toe in werking wordt gesteld. De gevangene heeft een zeer beperkte vrijheid van keuze, er wordt voor hem gekozen. Hij gehoorzaamt uitdwang en angst, maar kiest deze gehoorzaamheid niet zelf. De objectieve verplichting van de situatie is te weinig doorzichtig voor hem, de situatie doet geen beroep op hem, zij heeft geen diepere betekenis.

Men heeft gemeend, de gevangene te kunnen verbeteren door hem in volstrekte eenzaamheid op te sluiten, van de veronderstelling uitgaande, dat deze situatie hem tot zelfkennis zal brengen, tot overweging van zijn daden en tot verbetering van zijn mentaliteit. Doch de gedachte, dat celstraf als zodanig een duidelijke betekenis voor hem zou hebben en het subject een onontkoombare verplichting zou kunnen opleggen, bleek reeds spoedig een fictie. De gevangene ontwijkt de situatie, want het appèl, dat van haar uitgaat, is inadekwaat (niet overeenkomstig het doel).

Men heeft de gevangene gedwongen tot arbeid in de hoop, dat hij nu zijn verantwoordelijkheid zou leren en zijn verplichtingen zou aanvaarden. De ervaring bewijst, dat slechts een enkeling hiertoe in staat is en dat de meesten ook op deze manier niet tot een beleven van zedelijke vrijheid komen.

De mens in de gevangenis leeft niet meer zijn eigen leven, hij wordt voor een groot deel geleefd. Het systeem maakt hem tot een machine, tot een ding, dat geen eigen wil meer heeft. Hij is nooit alleen. Zelfs in de cel kan hij op elk ogenblik "bekeken" worden door het kijkgat in de deur. (Sommigen ervaren dit als het ergste van hun gevangenisleven). De gevangene is nooit alleen, maar toch zeer eenzaam; het contact met hen aan wie hij in liefde is gebonden, is gering of opgeheven. Alle verantwoordelijkheid ten opzichte van hen is hem ontnomen. Hij staat totaal buiten hun leven, het interesseert hem nog wel, maar hij is niet meer in staat tot een meebeleven, alleen nog maar tot een verwonderd of kritisch beschouwen. Deze zinloosheid brengt hem er toe zichzelf en zijn situatie te ontvluchten en hij doet dit op verscheidene manieren. Sommigen vervallen in de oppositie, in het verzet. Zij beleven hun wereld louter als weerstand; het verlangen naar de vrijheid van de willekeur en van het verzet vervult hen geheel. Zij ondergaan hun straf trots of met ironie of met steeds herhaald gewelddadig verzet, maar zij aanvaarden haar niet. Anderen vervallen in een sleurbestaan, dat vervuld is van verveling. Zij ontwijken zichzelf en hun situatie in een zinloze onderworpenheid aan het systeem. Zij laten zich leven en hun zelfwerkzaamheid is miniem. Velen vluchten in het verleden, zij dromen van vergane tijden. De hoofdpersoon in Camus' roman: "L'étranger" leert al spoedig, dat de herinnering een goed hulpmiddel is om de tijd in de gevangenis te doden. "J'ai compris alors, qu'un homme qui n'aurait vécu qu'un seul jour pourrait sans peine vivre cent ans dans une prison. Il aurait assez de souvenirs pour ne pas s'ennuyer" (Ik heb dan begrepen, dat een mens die slechts een enkele dag zou hebben doorleefd zonder moeite honderd jaar in een gevangenis zou kunnen leven. Hij zou genoeg herinneringen hebben om zich niet te vervelen). Anderen fantaseren over hun toekomst en ontwerpen een ideaalbeeld van hun toekomstige vrijheid. Voor al deze mensen is de tijd in de gevangenis alleen maar als het ware een brug tussen het verleden en de toekomst. Het heden is uitgeschakeld en wordt overgeslagen. Zij vervallen in een oneigenlijk bestaan van dromen, sufheid, doffe berusting of primitief verzet; een bestaan, dat vervuld is van de zwaarte van de onvrijheid. Slechts een enkeling slaagt erin ook zedelijk vrij te zijn in de gevangenis. Hij ontwijkt de confrontatie met zijn situatie niet, hij overschrijdt zijn bestaan, doordat hij zijn straf weet te aanvaarden als een werkelijke boete. Hij kan "ja" zeggen en zijn "ja" wordt niet gegeven door het verstand, maar door het hart. Alleen de liefde immers kan de basis zijn van deze vrijheid, zoals Buytendijk herhaaldelijk heeft betoogd.

Men zou kunnen tegenwerpen, dat deze bestaanswijze van vele gevangenen niet een gevolg is van het gevangenisstelsel als zodanig, maar van het feit, dat deze mensen niet tot echte morele vrijheid in staat zijn ten gevolge van hun onvolwaardigheid als mens, dat dus vanuit hun bestaan zelf en hun levensgeschiedenis deze onvrijheid is ontstaan. Dit zal inderdaad bij een aantal mensen het geval zijn. Doch het is kenmerkend, dat juist deze mensen zich het best op hun gemak voelen in de gevangenis; voor hen betekent het feit, dat zij geen verantwoordelijkheid noch verplichtingen hebben, dat er geen eisen aan hen worden gesteld, een grote innerlijke rust. Voor hen is de gevangenis een schuilplaats, een bescherming. Maar voor deze mensen is de gevangenis niet bedoeld; zij moeten worden genezen of eisen een speciale opvoeding. Uit de reactie van deze mensen kan men echter aflezen, dat de morele vrijheid inderdaad in het huidige gevangenisstelsel praktisch niet aanwezig is, dat er geen voldoende appel uitgaat van de situatie en dat het boven beschreven verval in een oneigenlijke bestaanswijze zeer nauw is verbonden met het systeem als zodanig.

Van psycho-analytische zijde wordt - op geheel andere basis - hetzelfde betoogd door E. Jacobson in haar studie over vrouwelijke politieke gevangenen. Deze mensen, onder wie zich veel meer normalen bevonden dan bij een groep van commune delinquenten, vertoonden een duidelijke "regressie van het instinctleven", wat tot uiting kwam in allerlei infantiele en puberale gedragswijzen. Dus ook hier vindt men een vervallen in een on-eigenlijke levensvorm, een aangetast zijn van de morele vrijheid, m.a.w. een degradatie van de menselijke bestaanswijze.

Wij zien dus, dat de doorsnee gevangene weinig of geen mogelijkheden heeft de meest menselijke vormen van vrijheid, de vrijheid der keuze en de morele vrijheid, werkelijk te beleven, omdat de situatie van het gevangen-zijn geen diepere betekenis voor hem heeft. De zin van de hem opgelegde straf, die vaak reeds weinig doorzichtig is voor degene, die haar oplegt, verliest nog meer haar appèl, doordat de gevangene wordt onderworpen aan een dwang-systeem, waarin geen verantwoordelijkheid van hem wordt gevraagd. In principe blijft hij als mens de mogelijkheid bezitten boven zijn situatie uit te stijgen - nooit is iemand volledig door zijn uiterlijke omstandigheden bepaald - doch in feite blijkt deze mogelijkheid slechts voor een enkel bij- zonder gelukkig en begenadigd mens aanwezig te zijn.

De vrijheidsbegeerte van de gevangene is dus steeds een zeer complex verschijnsel. Men zal er altijd in terugvinden: de begeerte naar de vrijheid van de willekeur, naar de "libertinage", het verlangen om te kunnen doen wat men wil. Doch men zal, indien men deze begeerte nauwkeurig beluistert, bij zeer velen een veel dieper verlangen terugvinden: de drang naar een vol-waardig menselijk bestaan, de behoefte om zijn volledig mens-zijn te kunnen ontplooiën, het verlangen naar bevrijding uit een oneigenlijke, minderwaar-dige bestaanswijze, waarin men meer "ding" dan werkelijk mens is.

Het ligt niet op ons terrein ons af te vragen, of de bescherming van de maatschappij het opleggen van gevangenisstraf vereist, al of niet op basis van de vergelding. Wel is het zeker, dat men voor een beslissende keuze staat: tussen "de sfeer van macht, angst en op zijn best dressuur, die de specifiek menselijke waardigheid miskent-" of "de sfeer van het liefdevol bekommerd zijn om de naaste, gebouwd op de beginselen van onze cultuur." Aan de ene zijde staat de gevangenis als een plaats, waar men mensen opbergt met behulp van macht, angst en dressuur; aan de andere zijde staat de gevangenis als een plaats van boete en schuldtoelating, van in-keer en omkeer op een wijze, die mens waardig. Kiest men de laatste mogelijk-heid, dan is naast een groot, maar verstandig vertrouwen in de menselijke natuur een diepe en grote liefde vereist voor de gevallen mens; een be-langeloze, zuivere liefde, "de warmte van het onnadenkend hart."

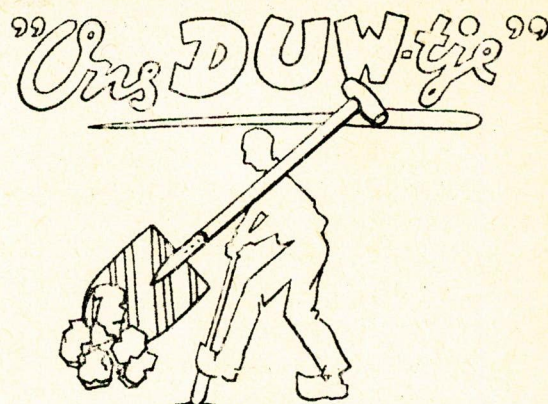
-o-o-o-

BENOEMINGEN.

Het Hoofdbestuur benoemde tot geestelijk raadsman voor de inrich-tingen van justitie:

J.M.T. Blommestein	Tandarts,	Bleekerij 62-b,	Maastricht.
L.P. Bosdijk	Leraar Paed.,	Overburgkade 109,	Voorburg.
E. Schabracq	Dir.buurthuis,	Aalsmeerweg 81-II,	Amsterdam.
S. de Vries	Gep.opz.	Haansberg 112,	Brunssum.
	Staatsmijnen,		

-o-o-o-

DE EENVOUDIGE AANPAK.

Raadslieden voor de arbeiderskampen zullen - al naar de samenstelling van hun kampbevolking - steeds min of meer naar een eenvoudige aanpak bij hun gesprekken op de kamers moeten streven. Dat heeft de schijn, dat de raadsman in een arbeiderskamp het daarvoor gemakkelijk heeft. Het tegendeel is echter waar. Het is zeer beslist moeilijker om over de vragen van het leven in eenvoudige taal en in eenvoudige termen te spreken dan inop zichzelf moeilijke en abstracte taal.

Raadsman Hack van kamp Elkerzee geeft hieronder een voorbeeld van een eenvoudige aanpak, die blijkbaar niet zonder succes bleef. Op een kamer bleek weer eens hoe moeilijk het mensen vaak valt om zich in elkaar en elkaars motieven in te denken. Men veroordeelde elkaar en anderen al te gemakkelijk. De raadsman heeft toen een voorbeeld uit zijn eigen ervaring ter discussie gesteld. Hij beschrijft het als volgt:

Zaterdagmiddag. Volzomer!

Heet, een stralende zon aan de blauwe lucht.

Twee burenen werken in de tuin achter hun huis. Of liever, Pieterse werkt en Jansen probeert het te doen. Het lukt hem niet.

Schrikkelijk warm heeft ie't. De hitte beheerst z'n denken en... z'n doen.

Visioenen van een gemakkelijke stoel in de schaduw en een koele drank werken remmend op z'n prestaties in de zonnige tuin.

Meneer Vlugmans loopt in de doorgang achter de tuinen en ziet beide mannen aan het werk. Z'n commentaar laat niet op zich wachten!

- Jansen, m'n lieve man, jij schiet ook niet hard op! Nee, dan Pieterse, die kan d'r mee voort! -

Jansen is een kalm en beheerst mens, maar de ontactische uiting van Vlugmans heeft hem onaangenaam getroffen. Hij reageert er niet dadelijk op.

Ook Pieterse heeft de opmerking van Vlugmans gehoord.

- Hoe kun je dat zo zeggen, Vlugmans, zie je dan niet, dat ik op dit uur van de dag net in m'n tuin wat schaduw heb! En dan, de ene mens kan beter tegen de hitte dan de ander. Moet je maar es komen als het niet zo warm is, dan kan ik niet tegen buurman Jansen op! -

Na het stellen van dit voorbeeld heb ik de discussie over drie vragen laten lopen:

1. Wat denkt U van Vlugmans?
2. Had U de beheersing getoond van Jansen?
3. En vooral, hoe vindt U de reactie van Pieterse?

Het werd een bijzonder aardig gesprek. Vlugmans was naar aller oordeel een misselijke vent, Jansen naar veler smaak te tam, maar Pieterse een jofele kerel.

Het gesprek leidde tenslotte tot een algemeen en werkelijk aanvaard welconclusie, die ik met de volgende woorden zou kunnen samenvatten:

Daden van een mens, van mensen, bevolkingsgroepen en zelfs van regeringen en volken worden zo vaak be- en zelfs veroordeeld, zonder dat men zich de moeite geeft zich in hun "klimaat" te verplaatsen, zich in hun levensmilieu en omstandigheden in te denken en in hun gedachtenwereld in te leven.

Ik heb het maar aan de mensen zelf overgelaten om dit op het eigen leven te betrekken. Een preek, waarin ik terugkwam op het gesprek van uitgang, waarin zij zich immers zelf schuldig hadden gemaakt aan een te gemakkelijke veroordeling van anderen, heb ik achterwege gelaten.

Het voorbeeld van Vlugmans, Pieterse en Jansen heb ik maar op papier gezet, omdat het, juist door zijn eenvoud, tot een goed gesprek leidde. Het is bij mij uit de toevallige situatie op de kamer voortgevloeid. Een situatie, die overigens nogal eens voorkomt. Maar het is ook zonder zo'n situatie een goede aanloop voor een gesprek.

Raadsman D. Hack.

-o-o-o-

NIEUWS UIT EN OM DE KAMPEN.

Sinds het vorige "nieuws" zijn er weer enige oogstkampen bijgekomen. Zo werd kamp Sloodorp voor de tweede maal in dit seizoen geopend. Het wordt door raadsman Peetoom verzorgd. In Numansdorp en Slikkerveer werden verblijven voor oogstarbeiders ingericht waarvan raadsman Van der Vliet de verzorging op zich nam. Het kamp te Numansdorp is intussen weer gesloten. Ook kamp Hoofddorp in de Haarlemmermeer viel weer dicht, zodat raadsman Brits op non-actief kwam.

Op Schouwen-Duiveland werd het kamp Oosterland gesloten, waardoor raadsman Van der Hulle, die twee kampen verzorgde, zich weer tot één kamp kon beperken.

In De Peel nam raadsman Doets om organisatorische redenen het kamp Sevenum over van raadsman Van der Wulp.

-o-o-o-

BENOEMING.

Door het Hoofdbestuur werd benoemd tot geestelijk raadsman in de arbeiderskampen:

H.P. Brits, leraar M.C. Nijverheidsonderwijs,
Waterlandweg 2 te Driehuis-Velsen.

-o-o-o-

UIT DE BELEVENISSEN VAN EEN RAADSMAN.

De Kruik.

Reizende van Schouwen naar de meer bewoonde wereld door het noordelijk deel van Brabant, komt U omtrent Steenberghe langs een molen. Seffens daarnear is 't gangetje waar-ie gewoond heeft. Tussen twee kroegjes, gelijk er meerderen zijn in deze streek.

De Kruik, stroper en moordenaar, volgens de onverbidde-lijke wetgeving vastgesteld. En ongewild verraden door zijn enige vriend, Merijntje.

De meesten van ons kennen het boek van A.M. de Jong waarin deze bewogen menselijke geschiedenis is weergegeven. En reizende door dit land van Merijntje, bevangt ons opnieuw een gevoel van sympathie voor de wonderlijke menselijke band tussen die twee vrienden; een gevoel van afkeer voor de grensjager, die "z'n verdiende loon" kreeg, en neiging tot veroordeling van Janneke, de helleveeg, die de Kruik tot de wraak bracht, welke hem tot misdadiger maakte.

Vanavond ontmoette ik een bouwvakarbeider, afkomstig uit dezelfde streek. In een kamergesprek dat handelde over het menselijk gedrag en ons oordeel hierover ontvouwde zich een discussie uit eigen levenservaringen.

Brabanders zijn geboren vertellers, en hier verrees een pleitbezorger voor een stukje menselijke geschiedenis, zoals dat nog voortleeft onder hen die de Kruik hebben gekend. Die nog kennis hebben aan zijn familie, en menen te weten dat de Kruik zelf nog leeft.

Onze bouwvakarbeider is een belezen man, met begrip en ook waardering voor de streekroman van A.M. de Jong. Maar wonderlijk, ook goed thuis in de sagen van Parsival en Siegfried; een hobby voor het bouwen van scheepsmodellen; en om bij te blijven met de ontwikkeling van zijn dochters, auto-didact op het gebied van machineschrijven volgens schriftelijke cursus voor tienvinger-systeem. Tenslotte een vraagbaak voor iedere mede-vakgenoot inzake problemen bij de vlakke meetkunde. Heeft alleen lagere school, maar liefhebberij en taaie weetgierigheid.

- De Kruik -, zegt-ie, was primitief, maar tóch een mens. Hij had z'n fuiken, had dat kereltje en verder niemand; geen mens. Dat jong heeft hem nagelopen tot Breda waar-ie in de cel zat, en buiten geroepen: Kruik! Kruik! -

Als U ooit door Brabant komt bij de Zeeuwse wateren in 't land van Merijntje, hebt compassie met de Kruik, want hij was ook maar een mens, zelfs al wist hij geen bliksem van mythologie of vlakke meetkunde waardoor wij de neiging hebben zijn streekgenoot in een hogere klasse te waarderen.

d'See-uyl.